

Srostloprstí

Tento řád zahrnuje ptáky mnohdy vzhledem a velikostí hodně odlišné. Často vypadají velmi atraktivně. Žijí v lesnaté krajině. Živí se hlavně živočišnou potravou. Na nohou mají většinou spojeny prsty dohromady – některé druhy jen některé prsty, jiné všechny. Jsou to převážně tropičtí ptáci, kteří se vyskytují i u nás.

Český název: Dudek chocholatý

Latinský název: *Upupa epops*

Řád třídy ptáků: Srostloprstí

Čeleď: Dudkovití

Velikost: 28 cm

Dudek chocholatý

Datum a čas pozorování: _____

GPS souřadnice: _____

Zápis z pozorování: _____

Popis

Tento pták jakoby pocházel z jiného světa. Je výjimečný nejen svým zjevem a barevností, chováním, ale i tím, že nemá na světě žádného příbuzného. Existuje pouze on sám. Žije v Evropě a Asii (ne všude) a v Africe. Je o něco větší než kos. Zajímavé je, že není v přírodě příliš nápadný, pokud sedí na zemi a nehýbe se. Je tomu tak i přes jeho až neskutečnou barevnost. To se stane ale jenom tehdy, když dudka rychle překvapíte a on nestačí uletět. Jakmile se však pohne, už se přehlédnout nedá. Této své vlastnosti využívá i jinak. Když je ohrožen dravým ptákem a nestihne se ukryt, „rozplácne“ se na zemi, roztáhne křídla a vztyčí hlavu s kolmo nahoru postaveným zobákem. Stane se téměř neviditelným. Je to obdobné jako barevné pruhování tygra v deštném pralese. Nic jiného dudkovi nezbyvá, jeho let totiž není rychlý a možnost ukrytí v místech, kde žije, je také poskrovnu. Pokud se v takové situaci ale hýbe, zejména když letí, je to, jako by letěl obrovský tropický motýl. Jeho křídla a ocas jsou kontrastně černobílá. Navíc jeho potácivý let s velkými trhavými rozmachy křídel, chvíli rychlými a pak zase pomalými pohyby, tento dojem umocňuje. Tělo zespodu, přední část těla a hlava jsou rezavě žlutohnědé. Břicho je bělavé. Celý jeho exotický vzhled je doplněn ještě dlouhým a jemným zobákem, který je výrazně delší než hlava. Co je na dudkovi nejpozoruhodnější, je jeho chocholka na hlavě. Když ji v případě nebezpečí vztyčí, zdá se být jeho hlava z boku trojnásobně velká. Je tvořena narezlými pérky s černou špičkou. V klidu ji má složenou na zádech. Existuje ještě jedna zajímavost o dudkovi. Nekoupe se jako jiní ptáci, ale popelí se jako kurové. Dudek často chodí po zemi, kde si hledá potravu. Přitom pokyvuje hlavou nahoru a dolů. Jeho hlas je známé a daleko slyšitelné „dududu“. Tento hlas dal dudkovi jméno téměř ve všech evropských jazycích včetně latiny.

Rozšíření

U nás obývá otevřenou krajinu s roztroušenými starými stromy a malými hájky. Často bývá na loukách s hlatavými vrbami, poblíž vody, ale i na suchých úhorech, světlých listnatých lesích a ve vinohradech. Velmi mu vyhovovaly pastviny poblíž vesnic. Bylo tam mnoho výkalů dobytka a tím mnoho much a muších larev – význačný zdroj potravy. Dnes podstatná část naší populace hnízdí v teplomilných doubravách, kde mají tito ptáci stále dostatek hnízdních možností v dutých stromech a potravě. Kdysi bylo dudků podstatně víc než dnes. Někteří lidé mu nemohli jeho krásu odpustit, a tak o něm šířili „pomluku“, že smrdí a že se zobákem štárá ve výkalech, takže je nečistý. Inu, česká povaha. Dudek je tažný. Jeho zimoviště se nachází v Africe jižně od Sahary, od nás tam táhnou spíše jihovýchodní cestou přes Balkán a také přes Itálii. K nám přilétá v první polovině dubna a odlétá koncem srpna a v září.

Potrava

Živí se především hmyzem a larvami jako mouchy, ovádi, blanokřídlí, pavouci, stonožky, chrousti, mandelinky, slunéčka a červi, dále kobylky, sarančata, krtonožky, cvrčci, ale i ještěrky. Hmyz vybírá svým dlouhým zobákem přímo ze země, ze zetlelého dřeva, ale také z trusu kopytnatců na pastvinách a v lesích potom z trusu spárkaté zvěře.

Hnízdění

Hnízdí především v dutinách stromů, může být ale i v zemní díře, třeba v králičí noře a také v opuštěných lidských stavbách, například vinohradnických boudách. Ze stromů to jsou hlavně vrby, duby a ovocné stromy, zejména ořešáky, třešně, jabloně a další. Hnízda si staví obvykle do 5 m nad zemí. Se stavbou si dudek hlavu neláme. Vejce klade buď na holou podlahu, nebo jen skromnou výstelku nasbíranou v okolí hnízda. Snáší 5–7 vajec. Mají hnědošedou barvu a jsou jemně tečkovaná. Samice na nich sedí asi 16 dní. První vejce kladou v období od konce dubna do poloviny června. Hnízdí 1–2krát do roka. Obvykle po zničení první snůšky následuje snůška náhradní. Mláďata jsou krmena oběma rodiči. Trus mladých odnášejí rodiče po nakrmení z hnízda pryč. Později mláďata tento trus vystřikují z hnízda ven, takže se pod ním hromadí a svou bílou barvou může na hnízdo upozornit predátory, hlavně lidi. Kdysi se tvrdilo, že hnízdo a dudci smrdí. Není to pravda. Skutečností je, že pokud člověk nebo kočka naruší hnízdo, natočí se mláďata na útočníka řitním otvorem a cíleně, vystřiknou velmi páchnoucí tekutinu. Nejsou to výkaly, ale produkt kostrčních žláz. Ten útočníka zpravidla odradí. Typický zápach je tak použit jako součást obrany. Jinou možnost obrany dudek nezná. O mláďata pečují rodiče průměrně 26 dní. Skutečná délka závisí na počtu mláďat v hnízdě. Po vyvedení jsou mladí ještě nějakou dobu rodiči dokrmováni mimo hnízdo.

Popis

Je to opravdový klenot mezi našimi ptáky. Kdo viděl ledňáčka říčního sedět na větvi nad vodou, anebo jej aspoň zahlédl za letu, dá mi za pravdu. Pokud navíc svítí slunce a na ledňáčkovi je vidět kovový lesk jeho peří, je náš dojem, že vidíme živý drahokam, umocněn. Kovový lesk jeho peří stál za tím, jak ledňáčka česky pojmenováváme. Lidé na venkově ho většinou nazývali rybařík, protože loví rybky. Naši národní buditelé, kteří vytvářeli české odborné názvosloví zvířat a rostlin, to však nevěděli. Přeložili si tedy jeho německé jméno „eisvogel“ do češtiny, ale spletli se. Chybně se domnívali, že odpovídající překlad je ledový pták, ale správný překlad byl železný pták, právě podle odlesků jeho peří. A tak máme ledňáčka, a ne rybaříka. Ledňáček říční je pták velikosti vrabce. Přes svoje nápadné a pestré zbarvení žije poměrně skrytě. Sám ho spatřím obvykle při průletu nízko nad hladinou řeky poté, co se ozve svým ostrým hvizdem. To už někde mizí a já pak musím jít za ním a najít ho, a teprve pak se mohou kochat. Ledňáček má velkou hlavu, a ještě větší dlouhý zobák. Žáda, křídla a čepici má modrozelené s kovovým leskem. Spodek těla je rezavohnědý, podobně jako skvrna za okem. Za touto skvrnou je malá bílá páska, bílá je také brada. Ledňáček létá rychle a přímo. Sedává na větvích nad tůněmi, kde jsou drobné rybky, které loví.

Rozšíření

U nás žije všude, kde je dostatečně velký tok, jsou tam tůně, a navíc i vhodné břehy, ve kterých si může vybudovat hnízdo. Pozorovat jej proto můžeme na všech řekách a říčkách od nížin do středních poloh, které těmto požadavkům vyhovují. Nikde proto není příliš hojný, také jeho početnost silně kolísá vlivem počasí v zimě. Ledňáček říční je u nás tažný i stálý. Pokud přijde tuhá zima a vodní toky zamrznou, přezimující populace je silně redukována a většina ledňáčků uhne. Potom se na několik let jeho početní stavy u nás sníží, než se dostanou znovu na původní úroveň. Naštěstí takto tuhých zim tolik není. Tažná populace našich ledňáčků zimuje ve Francii, Španělsku a Itálii. Ledňáček říční obývá celou Evropu kromě Skandinávie, žije také v Maroku, ve Střední Asii, Číně a Indii.

Potrava

V potravě ledňáčka převládají ryby, může ale ulovit i hmyz a žáby nebo měkkýše. Záleží to na konkrétních podmínkách. Lovem rybek je ledňáček nesympatický komerčním rybářům. Ledňáčkům vadí znečištění řek a regulace vodních toků.

Hnízdění

Ledňáček žije a hnízdí osamoceně. Již od února začíná tokat, což se projevuje hlavně létáním páru po řece. Hnízdo si buduje v hlinitých březích řek a může být výjimečně i daleko od vody. Výška hnízda bývá většinou 1–2 m nad vodou. Délka vyhrabané chodby je 50–90 cm. Hrabou si ji oba rodiče. Kopou zobákem a nohama hlínu vyhrabávají za sebe. Obvykle jeden hrabe a druhý hlídá. Někdy pár vyvrta i dvě nory současně. Pokud úspěšně vyhnízdí, může využívat jedno hnízdo až 17 let. Hnízdni komůrku nevystylá a vejce snáší přímo na zem. Později, po vylihnutí mláďat, tam zůstávají zbytky potravy a tvoří součást výstelky. Ledňáček říční snáší obvykle 6–8 vajec a hnízdí 2–3krát do roka. Vejce jsou zprvu čistě bílá, později ušpiněná. Někdy hnízdění následuje velmi rychle po sobě, a tak se i může stát, že jeden pár má v jedné noře ještě nevyklíčená mláďata a v druhé noře již má vejce. Na vejcích sedí oba rodiče 18–21 dní. Mláďata jsou krmena 23–27 dnů a po vyvedení z hnízda ještě několik dní. O mláďata se rodiče starají velmi intenzivně a jsou při tom opravdu vynalézaví. Například v místě mého bydliště, které leží asi 1 km od řeky Jihlavy, jsou u rodinných domků zahradní jezírka. V nich si mnohý majitel domku chová různé ryby pro okrasu. Ryby si žijí svým životem a množí se, takže je tam spousta drobných rybek. A ledňáček neváhá a tyto rybky loví. Je to pro něj mnohem snadnější kořist než lovit na řece Jihlavě. Aby ulovil jednu ryбку, pustí se ledňáček do vody alespoň 3krát. Když ji uloví, vrátí se na místo odkud vyletěl a kořist má obvykle v zobáku napříč. Po dosednutí na větev si ji srovná v zobáku a několikrát s ní praští o větev. Pak ji spolkne. Potom lov opakuje. Po ulovení asi tří rybek teprve odletí nakrmit mláďata. V hnízdni noře potravu vyvrhne. Tuhé i tekuté pozůstatky potravy tam potom zůstávají a hnízdo pěkně páchne. Nejvyšší věk, kterého se ledňáček říční dožil, je 15,5 roku.

Vlha pestrá

Český název: Vlha pestrá

Latinský název: *Merops apiaster*

Řád třídy ptáků: Srostloprstí

Čeleď: Vlhovití

Velikost: 28 cm

Datum a čas pozorování: _____

GPS souřadnice: _____

Zápis z pozorování: _____

Popis

Je to opravdu náš nejkrásnější pták. Má na sobě snad všechny barvy, a svým zjevem působí jako by k nám ani nepatřila. Vlastně k nám ani nepatří. Asi 25 blízkých příbuzných tohoto ptáka obývá tropické oblasti Afriky a Asie. Jen vlha pestrá se posunula do Evropy. V převážné většině se vlhy vyskytují v různě velkých hejnech. Zbarvením je to létající drahokam. Za správného slunečního nasvětlení se tento dojem umocňuje. Svrchu je skořicově hnědá včetně hlavy. Od zobáku přes oko se táhne úzká černá páska. Hrdlo je zářivě žluté. Je ostře ohraničeno velmi úzkým černým páskem od modrozelených prsou a celé spodní části těla. Zelený ocas postupně ke kraji mírně modrá. Dobře vidět jsou mírně prodloužená prostřední ocasní pera. Samice je vybarvena stejně jako samec, mláďata pak méně výrazně. Vlha pestrá aktivně loví létající hmyz, proto je štíhlá a má dlouhý zobák. Celkově je o něco menší než kos. Let má rychlý, obratný a podobá se letu vlaštovky. Za letu častěji plachtí. Často i při lovu hmyzu odpočívá. Posadí se na větvičky stromů nebo na dráty a pak znovu vyrazí. Za lovu se vlhy velmi často ozývají svým hlasem, který zní jako „šurr, šurr“, kterým na sebe upozorní, takže jsou spíše slyšeny než spatřeny. Za delšího letu s potravou je vidět, že létá ve velkých vlnkách.

Rozšíření

V Evropě hnízdí v celém Středomoří, včetně severní Afriky, na Balkáně, na Ukrajině a její hnízdní areál pak pokračuje až do střední Asie a dál do východní Číny. Na jihu hnízdí v Turecku a Předním východě, hnízdí i v jižní Africe. U nás je vlha přísně tažná. Naše vlhy táhnou balkánskou cestou do rovníkové Afriky. K nám přilétají pozdě, až počátkem května. Odlétají od konce srpna do začátku září. V Česku zahnízdila vlha pestrá poprvé v roce 1954 u Lednice, od poloviny 80. let hnízdí na jižní a jihovýchodní Moravě pravidelně. V Čechách zahnízdí jen výjimečně. Obývá prostředí s otevřenou krajinou, kde jsou ovocné sady a zahrady, a žije také poblíž řek, kde ještě zůstala přirozená vegetace. To je důležité z toho důvodu, že tam žije její hlavní potrava, kterou je hmyz. Pro hnízdění vyžaduje vlha také speciální podmínky. Jsou to kolmé stěny zeminy v terénu.

Potrava

Potrava je specializovaná na lov blanokřídlého, dvoukřídlého a rovnokřídlého hmyzu jako jsou to včely, vosy, sršni, čmeláci, vážky, kobylky, sarančata, ovádi, mouchy a dále motýli a brouci. Vlha k nám přilétá poměrně pozdě proto, že v té době je uvedená potrava už dostupná. Kvůli konzumaci včel ji pochopitelně nemají v oblibě včelaři, a není se co divit. Pokud je brzy po přiletu chladné počasí mohou včely v jídelníčku vlh dokonce dočasně převládat. Jenže vlhy se živí především ostatním hmyzem. Já mám s potravou vlhy pestré jinou zkušenost. Na vrcholu léta, když zraje ovoce a padá ze stromů, slétají se na ně obrovská množství vos a také sršni. Často se stane, že člověka, natož malé dítě při neopatrné manipulaci s ovocem štípnu. Pro někoho to může být i fatální. A najednou přilétnou vlhy a začnou vosy a sršně lovit. Pochopitelně je to jenom tam, kde vlhy žijí. Někdy škodí, jindy pomohou. Jsou to prostě vlhy a nejsou to lidé. A jsou velmi krásné.

Hnízdění

Vlha pestrá hnízdí v koloniích. Ty mívají většinou 10–20 párů, a někdy i více. Jen ojediněle zahnízdí pouze jeden pár. V jižní Evropě mohou mít jejich hnízdní kolonie i 100 párů. Hnízdo je vybudováno v zemních norách. Ty jsou umístěny v březích řek, v pískových nebo hlinitých stěnách. Jsou schopny zahnízdit i v úplně malých terénních nerovnostech a dokonce i na rovině. Místo pro hloubení nory vybírá samec. Noru vyhrabávají samec i samice. Jeden z páru seká zobákem do stěny a druhý hlínu posouvá nohama ven. Práce jim trvá 8–14 dní. V tomto období dochází mezi nimi k opakované kopulaci. Před tím donáší samec samici rituálně její oblíbenou potravu. Délka nory je 1–2 m, v závislosti od hutnosti zeminy. Na konci nory je komůrka o velikosti 17–30 cm a výšce přibližně 12 cm. Komůrka je prostá, bez výstelky, ale časem se tam hromadí vývržky, zbytky potravy a trus. Nory v kolonii mohou být u sebe i dosti blízko, někdy jen 22 cm. Vejce jsou snášena již koncem května, obvykle ale až koncem června a někdy až koncem července. Vlha pestrá hnízdí 1krát do roka. Samice snáší 5–7 vajec. Ta jsou bílá. Sedí na nich většinou samice 20–22 dnů. Mláďata jsou krmena oběma rodiči, samice krmí častěji. Pak jsou ještě rodiči krmena dalších 12 dní a po tu dobu se na noc do hnízda vracejí.